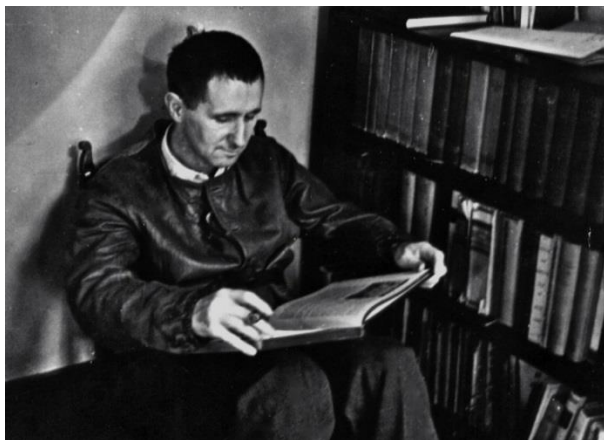

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

***Новатор театрального
мистецтва ХХ століття***

До 125-річчя від дня народження

Бертольда Брехта

Бібліографічний покажчик

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

***Новатор театрального
мистецтва ХХ століття***

До 125-річчя від дня народження

Бертольда Брехта

Бібліографічний покажчик

Славутич 2023

Даний бібліографічний покажчик підготовлено відділом бібліотечно–бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно–інформаційного центру м. Славутича.

Видання присвячене 125-річчю від дня народження Бертольда Брехта – найвизначнішого німецького поета, прозаїка, драматурга, реформатора театру, засновника театру «Берлінський ансамбль».

Посібник містить біографію Б. Брехта, публікації про твори письменника, видання та статті про його життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, інтернет-ресурси.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі: Панова Л. І., Соловйова Л. О.,
Янченко О.О.

Відповідальний за випуск: Портная Н. В.

Народився Бертольд Брехт 10 лютого 1898 року в баварському місті Аугсбурзі в родині директора паперової фабрики. Спочатку він навчався в місцевій гімназії, а згодом – у Мюнхенському університеті, де вивчав медицину і природничі науки. Писати Бертольт починає ще в гімназії, а з 1914 року в аугсбурзькій газеті «Фольксвіле» друкуються його вірші, новели і театральні рецензії. У 1918 році Брехта призивають в армію, де він був санітаром у військовому шпиталі. У цей час він пише свої перші антивоєнні вірші та пісні й виконує їх під гітару. Серед них особливо виділяється його «Балада про мертвого солдата» (1918).

Молодий Брехт виявляє свою близькість до експресіонізму: це й застосування гіперболи, гротеску, фантастики, і так звана «дика» мова. Експресіоністські прийоми характерні і для перших брехтівських драм: «Ваал» (1918), «Барабани серед ночі» (1919), «У джунглях міст» (1923). Постановка однієї з них приносить Брехту перший значний успіх. П'єса «Барабани серед ночі» була поставлена в Мюнхенському камерному театрі 1922 року і принесла автору престижну літературну премію імені Кляйста. Згодом драму поставили в Берліні та інших німецьких містах.

1924 року видатний німецький режисер Макс Рейнгардт запросив Брехта драматургом у свій театр у Берліні. А в 1927 році Брехт зближується ще з одним визначним театральним діячем – Ервіном Піскатором, творцем «політичного театру». У цьому ж році Брехт випустив окремою збіркою свої вірші, написані протягом десятиліття – «Домашні проповіді». Тоді ж драматург створює злободенні сатиричні п'єси, з яких найвідомішою була антивоєнна комедія «Людина є людина» (1926). Б. Брехт вважав цю комедію своїм першим твором, написаним з нових ідейно-естетичних позицій. У ній уперше відбилися його принципи «епічного театру».

Для здійснення положень «епічного театру» Брехт використовує художній прийом, який називає «ефектом очуження». Сенс цього ефекту полягає у тому, щоб представити глядачу добре знайоме й буденне явище дивним, незрозумілим, «чужим», таким, що провокує на дискусію та роздуми. Він був покликаний порушити автоматизм глядацького сприймання. Брехт пояснював: «Виконати очуження події чи характеру означає перш за все позбавити подію чи характер усього, що само собою є зрозумілим, знайомим, очевидним, та викликає з приводу цієї події подив і цікавість». Драматург говорив, що глядач впізнає певний предмет зображення, однак сприймає його образ як щось незвичайне, тобто «очужене». «Сенс техніки ефекту очуження, – зазначав Брехт, – полягає у тому, щоб навіяти глядачу аналітичну, критичну позицію щодо зображуваних подій».

Одним із джерел брехтівського ефекту очуження був традиційний театр Японії та Китаю. Він писав, що «ефект очуження є старим законом мистецтва, відомим завдяки народним комедіям і практиці азійського театру». Але прояви цього ефекту ми знайдемо, наприклад, в античній драмі і в театрі Шекспіра, у Мольєра і Гете, Пушкіна і Шоу. «Ефект очуження» – це об'єктивний і універсальний закон мистецтва, що за різних часів має свої прояви. У театрі Брехта форми його різноманітні. Це знамениті пісні (зонги), які проголошуються безпосередньо в зал і прямо не пов'язані із сюжетом п'єси. Це й використання такої давньої, відомої з античних часів театральної форми, як хор. Це й чергування віршів і прози, діалогу й пісні, застосування масок і плакатів, зміна оформлення при відкритій завісі тощо.

Брехт прагне до глибинного оновлення театру, до пошуків нових художніх форм. Так, на ранньому етапі своєї творчості він зацікавився драмою-притчею як повчальним, дидактичним жанром. Однак притчі був притаманний загальнолюдський характер, а її мораль – універсальна, позачасова. Брехт розширив

рамки і можливості притчі. Він переводить її з загальнолюдського в конкретний соціально-політичний план. Позаісторичний характер притчі не задовольняв драматурга, і завдяки цій принциповій зміні акцентів п'єса-притча трансформується у Брехта в п'єсу-параболу. Брехтівським параболом притаманне активне втручання в сьогодення, вони спрямовані на формування світогляду глядачів. До них належать такі його твори, як «Круглоголові та остроголові», «Сходженню Артуро Уї можна було завадити», «Добра людина з Сичуані», «Кавказьке крейдяне коло» тощо.

Питанням теорії «епічного театру» Б. Брехт присвячував численні статті, трактати, виступи: «Про оперу» (1930), «Про експериментальний театр» (1939), «Малий органон для театру» (1949), «Діалектика в театрі» (1953).

1928 року Брехт одружився з видатною німецькою актрисою Геленою Вайгель (1900-1971). Пізніше вона виконуватиме головні ролі в багатьох брехтівських п'єсах. Зокрема, Г. Вайгель створила образи трьох матерів – Пелагеї Власової («Мати»), матінки Кураж і Терези Каррар.

Цього ж року разом із композитором Куртом Вайлем Брехт пише «Трикопійчану оперу», яка була поставлена в Берліні. Саме цей твір приносить драматургу європейську славу.

На рубежі 20-30-х років Брехт звернувся до такого жанру, як «повчальна» драма. Він намагається повчати прямо і зрозуміло, не боячись відвертої дидактики. До повчальних п'єс належали: «Баденська повчальна п'єса», «Щасливий кінець», «Виняток і правило», «Заходи», «Вища міра», «Свята Іоанна різниць», «Мати».

У 1933 році, вже на другий день після підпалу Рейхстагу, Брехт залишив Німеччину. П'ятнадцять років він із дружиною провели в еміграції. Вони мешкали поперемінно в Чехословаччині, Австрії, Франції, Данії, Швеції, Фінляндії, США. «Ми країни міняли частіше, ніж черевики», – писав Брехт.

У 1935 та 1941 роках Брехт із дружиною приїздили в СРСР, де зустрічалися з радянськими письменниками та німецькими антифашистами. Період поневірянь був для драматурга найпліднішим, особливо 1933-1941 роки. У 1934 році Брехт пише параболу «Круглоголові та гостроголові», памфлет на гітлерівський рейх. У гостросатиричній манері написана ще одна антифашистська параболою Брехта – «Сходженню Артуро Уї можна було завадити» (1941). Інакомовно в ній відтворюється історія виникнення фашистської диктатури. Протягом 1935-1938 років Б. Брехт створив 24 одноактні драми, які він об'єднав у збірку «Страх і відчай у Третій імперії». У них драматург відмовився від умовного, гротескно-фантастичного тла, малюючи трагічну історію сучасного німецького життя в життєподібній манері. У 1939 році, у момент вторгнення гітлерівців у Польщу, Брехт закінчує один із найзнаменитіших своїх творів – хроніку Тридцятирічної війни «Матінка Кураж та її діти».

У жовтні 1948 року Брехт повертається в Німеччину. Цього ж року він створює разом із дружиною знаменитий театр «Берлінер Ансамбль». Тут ідуть брехтівські п'єси, які півтора десятка років чекали на своє сценічне втілення. В останні роки життя Брехт, який тепер отримав можливість реалізувати свої театральні принципи на практиці, активно працює як режисер. Він також створює обробки драм Софокла («Антигона»), Шекспіра («Коріолан»), Ленца («Гувернер»), Гауптмана («Червоний півень»), задумує написати п'єси про Тіля Уленшпігеля та Альберта Ейнштейна.

У 1949 році Брехта нагороджено Національною премією Німецької Демократичної Республіки. У 1950 році став дійсним членом, а 1954 року його було обрано віце-президентом Академії мистецтв НДР. У цьому ж році Брехт, член Всесвітньої Ради Миру і активний борець за мир, нагороджений Міжнародною Ленінською премією «За зміцнення миру між народами».

Помер письменник 14 серпня 1956 року в Берліні від серцевого нападу, на черговій репетиції п'єси «Життя Галілея».

Похований 17 серпня, згідно із заповітом, на невеликому Доротеенштадтському кладовищі, недалеко від будинку, в якому він жив.

Творча спадщина Б. Брехта

Брехт Б. Життя Галілея (уринок) / Бертольд Брехт; пер. О. Чиркова // Зарубіжна література: Проб. підручник-хрестоматія для 11 кл. загальноосвіт. шкіл / за ред. проф. О. Чиркова. – К.: Вежа, 1996. – С. 201-210.

Брехт Б. Матінка Кураж та її діти (уривки) / Бертольд Брехт; пер. Марко Зісман // Т. Н. Денисова, Г. М. Сиваченко. Зарубіжна література ХХ ст. Хрестоматія-посібник: Підручник для 11 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – К.: Генеза, 2000. – С. 346-356.

Брехт Б. Матінка Кураж та її діти: Хроніка з часів Тридцятилітньої війни (скорочено) / Бертольд Брехт; пер. М. Зісмана // Є. Волощук Зарубіжна література: Хрестоматія-посібник для 11-го кл. загальноосв. навч. закл. – К.: Генеза, 2006. – С. 274-22.

Брехт Б. Матінка Кураж та її діти: Хроніка з часів Тридцятилітньої війни (уривки) / Бертольд Брехт; пер. М. Зісмана // Зарубіжна література. Хрестоматія: Пробний навч. посібник для 6-11 класів загальноосвітніх шкіл республіки / упоряд. Г. М. Сиваченко, І. О. Києнко. – К.: Рад. школа, 1990. – С. 325-338.

Брехт Б. Матінка Кураж та її діти: Хроніка з часів Тридцятилітньої війни / Бертольд Брехт; пер. М. Зісмана // Зарубіжна література: Посібник-хрестоматія. 11 клас /

упорядники Г. Безкоровайний, Б. Щавурський. – Тернопіль: Навч. книга-Богдан, 2003. – С. 321-371.

Брехт Б. Матінка Кураж та її діти: Хроніка з часів Тридцятирічної війни / Бертольд Брехт; пер. М. Зісмана // Зарубіжна література: Хрестоматія. 11 клас / Б. Брехт; упорядник І. Л. Столій. – Харків: Веста:Ранок, 2005. – С. 252-287.

Брехт Б. Поезії / Бертольд Брехт // Антологія зарубіжної поезії ХХ сторіччя / укладач, автор вступних статей Д. С. Наливайко. – Харків: Ранок, 2011. – С. 255-259.

Брехт Б. Стихотворения. Рассказы. Пьесы / Бертольд Брехт; сост., вступ. ст. и примеч. И. Фрадкина. – М.: Худож. лит-ра, 1972. – 816с. – (Б-ка Всемирной лит., Серия 3. Том 139).

Брехт Б. Трехгрошовый роман / Б. Брехт; пер. с нем. В. Стенича. – Мн.: Изд-во «Университетское», 1986. – 368 с.

Брехт Б. Трехгрошовый роман / Б. Брехт; пер. с нем. В. Стенича. – М.: Правда, 1984. – 432 с.

Про життя і творчість

Братко В. О. Новаторство Брехта-драматурга. До вивчення драми «Життя Галілея». 11 клас // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2000. – № 2. – С. 43-46.

Брехт Бертольд // Зарубіжна література: Проб. підручник-хрестоматія для 11 кл. загальноосвіт. шк. / за ред. проф. О. Чиркова. – К.: Вежа, 1998. – С. 200-201.

Брехт Бертольд // Зарубіжна література: Хрестоматія. 11 клас / упорядник І. Л. Столій. – Харків: Веста: Ранок, 2005. – С. 249-252.

Брехт Бертольд // Энциклопедический словарь юного зрителя. – М.: Педагогика, 1989. – С. 42-43.

Волощук Є. Бертольд Брехт / Є. Волощук // Зарубіжна література: Хрестоматія-посібник для 11-го кл. загальноосв. навч. закл. – К.: Генеза, 2006. – С. 272-273.

Волощук Є. Драматургія Бертольда Брехта / Є. Волощук // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2001. – № 9. – С. 41-47.

Градовський А. В. Ноев ковчег і візок матінки Кураж. Біблійне забарвлення п'єси Бертольда Брехта / А. В. Градовський // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2001. – № 5. – С. 44-47.

Давиденко Г. Й. Життєвий і творчий шлях драматурга: Бертольд Брехт / Г. Й. Давиденко, Г. М. Стрельчук, Н. І. Гричаник // Історія зарубіжної літератури ХХ століття: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літ-ри, 2007. – С. 61-69.

Денисова Т. Н. Бертольт Брехт / Т. Н. Денисова, Г. М. Сиваченко // Зарубіжна література ХХ ст. Хрестоматія-посібник: Підручник для 11 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – К.: Генеза, 2000. – С. 344-346.

Жукова О. В. Тест за творчістю Б. Брехта. 10 клас // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2012. – № 23-24. – С. 69-71.

Затонський Д. Бертольд Брехт / Д. Затонський // Зарубіжна література: Посібник-хрестоматія. 11 клас / упорядники Г. Безкоровайний, Б. Щавурський. – Тернопіль: Навч. книга-Богдан, 2003. – С. 317-320.

Лейтес Н. С. Человек в драмах Бертольда Брехта / Н. С. Лейтес // От «Фауста» до наших дней: Из истории немецкой литературы: Книга для учащихся старших классов. – М.: Просвещение, 1987. – С. 123-135.

Мельников Г. Бертольт Брехт / Г. Мельников // Энциклопедия для детей. Том 15: Всемирная литература. – Ч. 2:

XIX-XX века / глав. ред. В. А. Володин – М.: Аванта+, 2001. – С. 471-474.

Назарець В. Брехт Бертольд / В. Назарець // Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т. 1: А-К / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. – Тернопіль: Навч. книга-Богдан, 2005. – С. 180-184.

Прокаев Ф. И. Бертольд Брехт / Ф. И. Прокаев, И. В. Долгаев, Б. В. Кучинский // Зарубежная литература в школе: Книга для учителя. – К.: Рад. школа, 1987. – С. 186-189.

Шепель Ю. О. Епічний театр Бертольта Брехта / Ю. О. Шепель // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 1998. – № 2. – С. 62-63.

Шумахер Є. Жизнь Брехта / Эрнст Шумахер; пер. с нем.; науч. ред. И. Фрадкина. – М.: Радуга, 1988. – 352 с.

Розробки уроків та методичні поради

Бурда Т. М. Аналіз п'єси Б. Брехта «Життя Галілея» в запитаннях і коментарях / Р. П. Савчук // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 1998. – № 12. – С. 40-41.

Гонташ Г. Є. «Одначе правий впертий Галілей»: Система уроків вивчення творчості Бертольда Брехта / Г. Є. Гонтош // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2001. – № 7. – С. 51-56.

Горбатенко О. С. Б. Брехт: «Звертатися до розуму глядача, а не до його емоцій»: Система уроків за п'єсою «Матінка Кураж та її діти» / О. С. Горбатенко // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 2005. – № 1. – С. 34-37.

Ковалик І. З практики використання мультимедійних технологій та прийомів розвитку критичного мислення: Конспект уроку за п'єсою Б. Брехта «Матінка Кураж та її діти» /

І. Ковалик // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2009. – № 11. – С. 8-29.

Матюшкіна Т. П. Брехт – найбільший драматург ХХ століття: Матеріали до уроків по вивченню творчості німецького митця. 11 клас / Т. П. Матюшкіна // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1997. – № 12. – С. 21-24.

Ніколенко О. М. Наше неуцтво безмежне. Так зменшимо його хоча б на крихту!: Матеріали до вивчення п'єси Б. Брехта «Життя Галілея» / О. М. Ніколенко // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1998. – № 8. – С. 51-56.

Панчук Л. М. З практики вивчення твору-перестороги: Компаративний урок-дослідження за новелою «Маріо і чарівник» Т. Манна і драмою «Матінка Кураж та її діти» Б. Брехта. 11 клас / Л. М. Панчук // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 2008. – № 3. – С. 57-58.

Панчук Л. М. Чужі серед своїх: Урок компаративного аналізу життя і творчості Т. Манна та Б. Брехта / Л. М. Панчук // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2008. – № 7. – С. 6-8.

Савчук Р. П. «...застосовувати свої знання тільки на благо людства» (Б. Брехт): Вивчення п'єси «Життя Галілея» з використанням елементів лінгвістичної концепції О. Потебні / Р. П. Савчук // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 1998. – № 12. – С. 35-40.

Слюнкова Г. І. План-конспект уроку поглибленого вивчення п'єси Бертольда Брехта «Матінка Кураж і її діти». 11 клас / Г. І. Слюнкова // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2009. – № 20. – С. 24-25.

Ступнікова С. І. «Мистецтво – доля обраних»: Конспект уроку-пошуку по вивченню творчої біографії Бертольда Брехта. 11 клас / С. І. Ступнікова // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1998. – № 7. – С. 30-32.

Стус В. Про п'єсу Б. Брехта «Життя Галілея» / В. Стус; метод. коментарі Н. Марченко // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 1998. – № 12. – С. 32-35.

Черкасова А. В. Цикл уроків вивчення теми «Бертольд Брехт – видатний німецький письменник. Епічний театр Б. Брехта». 11 клас / А. В. Черкасова // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2015. – № 9-10. – С. 22-32.

Яриніч Т. Ю. Війна у долі людини: Урок за п'єсою-пересторогою Б. Брехта «Матінка Кураж та її діти» / Т. Ю. Яриніч // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2005. – № 7. – С. 5-8.

Яриніч Т. Ю. Вивчення життя і творчості Бертольда Брехта: Урок-пошук / Т. Ю. Яриніч // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2006. – № 5. – С. 2-5.

Інтернет-ресурси

Брехт Бертольт [Електронний ресурс]. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. – Електр. дані. – Режим доступу: – Назва з екрану. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%82_%D0%91%D1%80%D0%B5%D1%85%D1%82. – Дата останньої правки 30.01.2023. – (Дата звернення 03.02.2023).

Брехт Бертольт – біографія [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України. – Електр. дані – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-37708>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Брехт Бертольт – біографія (коротко) [Електронний ресурс] // Dovidka.biz.ua. – Електр. дані – Режим доступу: <https://dovidka.biz.ua/bertolt-breht-biografiya-skorochoeno/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Брехт Бертольт – біографія та зв'язок з театром [Електронний ресурс] // УкрЛіб: Бібліотека Української

Літератури. – Електр. дані – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/referats-zl/printit.php?tid=7671>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Брехт Бертольт – біографія (стисло) [Електронний ресурс] // УкрЛіб: Бібліотека Української Літератури.– Електр. дані – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=4481>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Брехт Бертольт – біографія [Електронний ресурс] / Javalibre. – Електр. дані – Режим доступу: <https://javalibre.com.ua/java-book/author/bio/57>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Брехт Бертольт – біографія, особисте життя, творчість [Електронний ресурс] // Кіноріум. – Електр. дані – Режим доступу: <https://ua.kinorium.com/name/82207/info//> – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Бертольд Брехт любив хлопчакуватих дівчат-розбійниць [Електронний ресурс]. – Електр. дані – Режим доступу: <https://gazeta.ua/articles/history/bertold-breht-lyubiv-hlopchakuvatih-divchatrozbijnic/481785>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Брехт Бертольт – освітній відеоролик [Електронний ресурс] // Youtube. – Електр. дані – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=A_DBwYakBJw. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Урок з елементами біографії Бертольда Брехта, короткого опису п'єси «Матінка Кураж та її діти» [Електронний ресурс] // Youtube. – Електр. дані – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=mhtt45enCtI>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Брехт Бертольт – біографія, історія життя, творчість і кращі книги [Електронний ресурс]. – Електр. дані – Режим доступу:

<http://poradu.pp.ua/nauka/42633-bertold-breht-bografya-storya-zhittya-tvorchst-krasch-knigi.html>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Бертольд Брехт – новатор театрального мистецтва ХХ століття [Електронний ресурс] // Полтавська міська територіальна громада. Центральна бібліотека. – Електр. дані – Режим доступу: <https://cbs.poltava.ua/index.php/novyny/4139-bertold-breht-novator-teatralnogo-mistetstva-khkh-stolittya>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 03.02.2023).

Зміст

Біографія.....	3
Творча спадщина.....	8
Про життя і творчість.....	9
Розробки уроків та методичні поради.....	11
Інтернет-ресурси.....	13

